

*i djelovanja* (87–110) u kojem postavlja tezu “da je Florijevo sjemenište u Zadru otvoreno 1669. godine”. *Stanovništvo Dalmacije u matičnoj knjizi vjenčanih župe sv. Tripuna u Kotoru u 18. stoljeću* (111–129) rad je Maje Katušić u kojem analizira “migracije ženika podrijetlom iz Dalmacije u Kotor” tijekom 18. stoljeća. Miroslav Akmadža i Anto Mikić su autori su rada *Prijepori Franje Kuharića i komunističkih vlasti o kardinalu Alojziju Stepincu* (131–153) u kojem “na temelju dostupnih arhivskih izvora i relevantne literature analiziraju problematiku odnosa Franje Kuharića u svojstvu obnašatelja raznih crkvenih dužnosti (župnik, pomoćni biskup, nadbiskup, kardinal i predsjednik Biskupske konferencije) prema osobi i djelovanju nadbiskupa Alojzija Stepincu u svjetlu crkveno-državnih odnosa u vrijeme vladavine komunističkoga režima u Jugoslaviji”. *Transferi slika ljubljanskog slikara Joannesa Eisenharta iz stare zagrebačke katedrale* (155–168) rad je Bartola Fabijanića kategoriziran kao prethodno priopćenje, ujedno i zadnjeg rada ovog dijela 86. broja CCP-a. Autor se u radu bavi prijenosom slika s oltara BDM i oltara sv. Ladislava iz zagrebačke katedrale, tj. njihovom muzealizacijom 1950. godine.

*Prikazi i recenzije* (169–200) sadrži deset prikaza i recenzija. *In memoriam* (201–206) potpisuje Ivana Prijatelj Pavičić, a posvećen je akademiku Tonku Maroeviću (1941. – 2020.).

Vatroslav Siketić

### ***Scrinia Slavonica. Godišnjak Podružnice za povijest Slavonije, Srijema i Baranje Hrvatskog instituta za povijest*, sv. 21, Slavonski Brod 2021., 569 str.**

U posljednjem broju godišnjaka *Scrinia Slavonica* objavljeno je 15 znanstvenih radova, od čega jedan pregledni, dva stručna i 12 izvornih znanstvenih radova, tematski vrlo raznolikih, obuhvaćajući razdoblje slavonske prošlosti od srednjeg vijeka do 20. stoljeća.

Broj započinje radom Ive Papić *Zidni oslici u crkvi Rođenja Presvete Bogorodice u Koprivni – analiza ikonografije, stila i naručitelja u kontekstu umjetnosti viteških redova* (9–42), u kojem autorica analizira zidne oslike svetišta romaničke crkve Rođenja Presvete Bogorodice u Koprivni. Rad problematizira i dataciju oslika te ga uspoređuje sa sličnim onodobnim primjerima u Italiji, Francuskoj i Svetoj Zemlji.

Rad Davora Salihovića *O porijeklu i počecima karijere Bartola Grabarskog, priora Vranskog priorata od oko 1474. do 1512.* (43–75), problematizirajući o podrijetlu i karijeri Bartola, priora Vranskog priorata, raspravlja o dosadašnjim historiografskim rezultatima o njemu te u svjetlu slabije poznatih izvora datira njegovo upravljanje Vranskim prioratom ranije nego se do sada mislilo. Kao prilog objavljuje se opširna transkripcija do sada neobjavljenih izvora o Bartolovoj karijeri.

Nedim Zahirović u radu *Idris Karačović, sluga Nikole Šubića Zrinskog, osmanski beg i paša* (77–87) prikazuje karijeru krajiškog bega Idrisa Karačovića, koji je kao dječak bio sluga Nikole Šubića Zrinskog te je 1566. prilikom pada Sigeta zarobljen i prešao na islam. Rad prati kretanje njegove karijere od kapidžibaše preko sandžakbega sandžaka Krupa, sandžakbega sandžaka Simontornya, Pakrac, Lika, Filek, Siget i Segedin, beglerbega ejaleta Papa i beglerbega ejaleta Bosne te analizira i održavanje veza s Jurjem IV. Zrinskim.

Rad *Centralizacija državne uprave kroz formiranje županija i izgradnja odnosa prema vlastelinskim samoupravama – primjer Srijemske županije i Iločkog vlastelinstva u 18. stoljeću* (89–115) Marte Ivković i Darka Viteka istražuje odnos Iločkog vlastelinstva i Srijemske županije u kontekstu

habsburške centralističke i apsolutističke politike, prikazujući na tom primjeru odnos centra i periferije u 18. stoljeću. Analizirajući zaključke županijskih skupština, autori su prikazali smanjenje ovlasti posjednika lločkog vlastelinstva u odnosu na Srijemsku županiju, što jasno ukazuje na onodobni smjer dvorske politike.

Veljko Maksić u radu *Čovjek, okoliš, prirodne pojave i kuga u Slavoniji i Srijemu tijekom XVIII. stoljeća* (117–158) bavi se pitanjem epidemije kuge u slavonsko-srijemskom prostoru tijekom 18. stoljeća, uvjetima u kojima se kuga javljala, kolektivnim imunitetom Slavonaca i Srijemaca (vezanim za ishranu i glad), analizom smrtnosti po spolu, vremenskim uvjetima razvoja epidemije, prijenosnicima (životinjama) te vezom pojave kuge i potresa.

Mislav Gregl, Tamara Tvrtković i Maja Matasović u radu *Kronologija potresa u Slavoniji između 1739. i 1835. godine (prema podacima iz zapisnika franjevačkih samostana u Brodu, Našicama, Osijeku, Vukovaru i Šaregradu)* (159–184), analizirajući terminologiju u ljetopisima franjevačkih samostana u Brodu, Našicama, Osijeku, Šaregradu i Vukovaru, rasvjetljavaju seizmičku aktivnost u Slavoniji krajem ranoga novog vijeka.

Rad *Osuđenici Valpovačkog vlastelinstva 1812. – 1847.* (185–217) autorice Petre Kolesarić prikazuje osuđenike Valpovačkog vlastelinstva u prvoj polovici 19. stoljeća na temelju popisa vlastelinskog suda tog vlastelinstva. Autorica je napravila raščlambu spolne i dobne strukture osuđenika, brojčanog stanja, raščlambu po mjestu rođenja, godini počinjenja kaznenog djela te analizu bračnog statusa, zanimanja, narodnosti i vjeroispovijesti.

Vlasta Švoger u radu *Mijat Stojanović – od “magareće klupe” do istaknutog pedagoga i pučkog pisca 19. stoljeća* (219–238) analizira javno djelovanje jednog od najistaknutijih hrvatskih pučkih pisaca i prosvjetnih djelatnika u 19. stoljeću. Na temelju njegovih autobiografskih zapisa te novinskih članaka autorica analizira njegov rad na političkom, pedagoškom i publicističkom polju.

Obitelji Adamović Čepinski, upraviteljima Valpovačkog vlastelinstva te drugih imanja u Slavoniji i Podunavlju, na temelju arhivskog gradiva njihovih nasljednika bave se Jasminka Najcer Sabljak i Silvija Lučevnjak u radu *Prilog poznavanju baštine slavonske plemićke obitelji Adamović Čepinski* (239–274). Rad donosi manje poznate podatke iz povijesti tenjske grane obitelji Adamović, koja je od sredine 19. stoljeća posjedovala imanje sa sjedištem u Velenju i bila povezana s nizom plemićkih obitelji u Austro-Ugarskoj Monarhiji.

Siniša Lajnert u radu *Ustroj i djelovanje Dioničarskog društva vicinalne željeznice Szt. Lőrincz-Slatina-Našice* (275–321) prikazuje rad navedena dioničarskog društva vezan za prugu koja je povezivala mađarski s hrvatsko-slavonskim teritorijem i za koju je postojao obostrani financijski interes. U kontekstu povijesti institucija, autor obrađuje ustroj društva i njegovo djelovanje u razdoblju od godine 1894., kada je društvo osnovano sa sjedištem u Budimpešti, pa sve do godine 1948., kada je nastupila njegova nacionalizacija.

Autor rada *Učitelj i politika: slučaj Ivana Trdića (Prvi dio: U Kraljevini Srba, Hrvata i Slovenaca)* (323–354) Ivica Miškulin bavi se slabo istraživanom temom djelovanja pojedinaca na regionalnoj i lokalnoj razini, u kontekstu političko-stranačkog života hrvatskih zemalja u međuratnom razdoblju na temelju slučaja učitelja Ivana Trdića, člana Demokratske te Samostalne demokratske stranke, a koji je djelovao u seoskim sredinama Stražemanu i Novoj Kapeli. Autor analizira sukobe koje je Trdić, službujući kao učitelj u seoskim sredinama, kao pristaša političke ideologije jugoslavenskog unitarizma imao s pristašama Radićeve seljačke stranke.

Na temelju arhivskog gradiva i novinskih natpisa Ana Rajković u radu *Borba protiv “bacila”:* suzbijanje boljševičkih ideja na području Slavonije između dva svjetskih ratova (1918. – 1939.)

(355–387) bavi se temom represije jugoslavenskoga međuratnog režima prema tzv. “oktobar-cima”, bivšim austro-ugarskim vojnicima, koji su za vrijeme ruskog zarobljeništva tijekom Prvoga svjetskog rata prihvatili boljševičke ideje i po povratku u zemlju pokušali ih širiti u novoj državi, u gradovima Osijeku i Vukovaru.

Smjenom vlasti u Brodu 1942. godine bavi se rad Ivana Mileca pod naslovom *Promjena brodske gradske uprave 1942. godine – sukob stare i nove elite?* (389–430). Riječ je o događajima vezanim za smjenu broskog gradonačelnika Slavka Vrgoča, uz prikaz sukoba koji su pratili tu smjenu. U njih je bila uključena gradska društvena i ekonomska elita, a koja je uključivala i pripadnike nove ustaške elite kao i one predratne.

Stanislav Artuković i Ivica Miškulin u radu “*Hrvatski problem*” i *Hrvat-demokrat Zdravko Kovačević* (431–456) objavili su prijepis programskog teksta istaknutog pripadnika Demokratske stranke, slatinskog odvjetnika i javnog bilježnika Zdravka Kovačevića. Uz kraću analizu teksta, autori prikazuju i motive njegova nastanka kao i reakcije na njega.

Raspravljajući o dosezima dosadašnje hrvatske i mađarske historiografije o pitanju pripadnosti područja srednjovjekovne Slavonije (između Drave i Gvozda) prije pohoda kralja Ladislava I. na Hrvatsku, Tamás Körmendi u radu *O pripadnosti “stare” Slavonije u 11. stoljeću* (457–480) analizira i sve do sada poznate izvore o pripadnosti tog područja Ugarskom ili Hrvatskom Kraljevstvu. Autor zaključuje da su prema nekim naznakama ovi krajevi već u 11. stoljeću već bili uklopljeni u obrambeni i upravni sustav Ugarskog Kraljevstva.

Broj zaključuju prilozi Tatjane Melnik *Bibliografija znanstvenog rada Podružnice za povijest Slavonije, Srijema i Baranje Hrvatskog instituta za povijest 2016. – 2020.* (481–513), prilozi Stanka Andrića *Dvadeset peta obljetnica Podružnice* (515–520), *Državna nagrada za znanost Josipu Paratu* (521–522), *Osma dodjela Nagrade Podružnice mladim povjesničarima* (523–530) te zaključno kao i u svakom broju rubrika *Prikazi i osvrti* (531–596).

Tihana Luetić